

НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОЛОГІЧНИЙ
ЦЕНТР УКРАЇНИ

Публічна позиція НЕЦУ щодо Програми розвитку гідроенергетики до 2026 року

13 липня 2016 року розпорядженням Кабінету Міністрів України № 552-р схвалено Програму розвитку гідроенергетики України на період до 2026 року (далі – Програма).

ВГО Національний екологічний центр України впродовж 25-річного періоду своєї діяльності критично ставиться до ідеї розбудови об'єктів гідроенергетики на річках України. Ми вважаємо, що наявні гідроенергетичні об'єкти створюють непомірне техногенне навантаження на довкілля та є ключовими причинами деградації наших річок.

У час стрімкого розвитку технологій відновлюваних джерел енергії, у першу чергу, вітрової та сонячної, що є значно довкільно безпечнішими та довели свою економічну ефективність у світі, а також із врахуванням потенціалу енергозбереження, підвищення енергоефективності, розвитку «розумних мереж», Україна повинна остаточно забути про плани подальшої забудови річок гідропорудами та стати на шлях вивільнення русел річок і їх поступового відновлення та приведення до природного стану. Замість цього уряд пропонує продовжити політику виснажного і споживацького природокористування, що є протилежністю взятим у рамках угоди про асоціацію з ЄС Україною зобов'язанням дотримуватися принципів екобалансованого розвитку.

Реалізація Програми є неприпустимою!

Її виконання завдасть непоправної шкоди довкіллю України та створить загрози для майбутнього нашої держави, наших дітей і онуків.

Вода є найціннішим ресурсом на планеті, а для України поверхневі води є ще й головним джерелом водопостачання; дбайливе ставлення до них має стати пріоритетом у діяльності уряду та у житті кожного громадянина.

Натомість Програма, нехтуючи цінностями Природи, довкіллям та річками, всупереч національному та міжнародному праву має на меті повернути нас до радянських часів підкорення природи та ставить за мету відновлення «гідромонстрів», які вже були відкинуті раніше як необґрунтовані та недоцільні.

Міжнародний аспект

Програма передбачає фактичне знищення значної частини екосистем Верхнього Дністра, що донині перебувають у відносно природному стані. Це впливає не лише на Україну, але і на Республіку Молдову, та вже набуло міжнародного розголосу; Програма суперечить Договору про співробітництво у сфері охорони і сталого розвитку річки Дністер.

Програма порушує низку конвенцій у сфері довкілля, до яких приєдналася Україна. Мова і про документи, пов'язані з доступом громадськості до прийняття рішень, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція, Конвенція Еспо), і про ті, які стосуються безпосередніх впливів заходів Програми на довкілля (Конвенція про всесвітню спадщину, Європейська ландшафтна конвенція, Бернська конвенція, Боннська конвенція та ін.).

Євроінтеграційний аспект

У Програмі знехтувано зобов'язаннями України відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, пов'язаними з гармонізацією української законодавчої бази до законодавства ЄС у галузі як енергетики, так і охорони довкілля. Не проведено Стратегічну довгільну оцінку Програми, консультації з органами охорони довкілля, обмін інформацією з сусідніми країнами (Директива № 2001/42/ЄС); не здійснено оцінку впливу передбачених заходів на довкілля (Директива № 2011/92/ЄС); не забезпечено доступ громадськості до екологічної інформації (Директива № 2003/4/ЄС); не забезпечено інформування громадськості та проведення консультацій із громадськістю (Директива № 2003/35/ЄС); не враховано умови річкових басейнів та басейновий принцип управління водними ресурсами (Директива № 2000/60/ЄС).

Реалізація Програми ускладнить дотримання стандартів для питної води з поверхневих джерел (Директива № 98/83/ЄС); призведе до руйнування природних оселищ диких птахів (Директива № 2009/147/ЄС); викличе руйнацію природного русла річок, які є природними коридорами міграції диких тварин і птахів, а також оселищем їх існування (Директива № 92/43/ЄС).

Програма безпідставно переносить увагу з проблеми модернізації ТЕС та ТЕЦ, які й надалі залишаються у зношеному стані, на питання начебто більш «екологічних» проектів гідроенергетики. Такий підхід є небезпечним, зокрема, з точки зору виконання зобов'язань країни відповідно до Директиви 2001/80/ЄС.

Законодавчий аспект

Процес розроблення та схвалення Програми порушив базові вимоги, встановлені щодо довгострокових державних цільових програм:

- не було розроблено Проект концепції Програми, що унеможливило його громадського обговорення та позбавило громадськість можливості висловити свої думки чи зауваження; та відсутність погодження з ЦОВВ, у зв'язку з чим не було отримано оцінки профільних органів влади;
- не проведено державну екологічну експертизу проекту Програми;
- не проведені наукова оцінка, громадське та будь-яке публічне фахове чи експертне обговорення проекту Програми, яка розроблялась у цілковитій таємниці;
- не враховані міжнародні зобов'язання України у сфері охорони довкілля;
- не враховані зауваження, надані до Програми Мінприроди України;
- грубо порушено Регламент Кабінету Міністрів України, який не передбачає процедури схвалення подібних Програм.

Технологічний та фінансовий аспекти

Програма передбачає реалізацію проектів великих ГАЕС, що були розроблені ще у 70-80-х роках минулого сторіччя. Бюджет Програми складає понад 83 млрд. грн. і він має наповнюватися з державних та кредитних коштів, тобто фінансування зведення чергових «гідромонстрів» покладено на пересічних українців, які сплачують податки. У той самий час шлях будівництва вітро- та сонячних електростанцій дозволяє реалізувати його повністю за інвестиційні кошти, при цьому вартість виробленої вітровими станціями електроенергії у розвинутих країнах вже стає найменшою.

Головний аргумент урядовців на користь зведення нових ГАЕС – потреба збільшення маневрових потужностей – насправді є нічим іншим, як маніпулюванням громадською свідомістю, оскільки сучасні технології та принципи функціонування ОЕС

дозволяють скористатися набагато раціональнішими, екологічно чистими та дешевшим технологіями, які до того ж не несуть таких корупційних ризиків економіці.

Резюме

Українська енергетика потребує розроблення нового концепту розвитку на засадах еко-збалансованості, із врахуванням не лише економічних чинників, а і соціальних та довкільних. Енергетичні програми мають аналізуватись із позицій стратегічної довкільної оцінки. Внутрішнім стрижнем прийняття будь-яких рішень, що торкаються довкілля, має стати екоімператив.

Енергетична галузь України має переорієнтуватися на розвиток відновлюваних джерел енергії (сонячної та вітрової), які є значно більш дружніми для довкілля порівняно з атомною, тепловою та гідроенергетикою, однак потенціал яких залишається практично невикористаним.

Кожен окремий об'єкт гідроенергетичного будівництва потребує оцінювання потенційних наслідків реалізації, а під час його розгляду та затвердження повинні бути враховані норми національного та міжнародного законодавства, щоб не сталося так, як це відбулося при розробленні та ухваленні Програми розвитку гідроенергетики, коли всі можливі норми та процедури були проігноровані.

Ми закликаємо

- Уряд України – накласти мораторій на виконання Програми, провести публічне експертне та громадське обговорення проекту Енергостратегії України з залученням наукової та екологічної громадськості з метою вироблення шляхів розвитку енергетики, безпечних для довкілля та наступних поколінь.
- Громадськість, вчених та експертів – згуртуватися навколо ідеї суспільного діалогу щодо майбутнього енергетики України, безпечної для довкілля, та знайти шляхи її реалізації за прикладом провідних країн світу.
- Як європейські, так і національні фінансові установи – утриматися від фінансування проектів гідроенергетики, що порушують екологічне законодавство, долучитися до широкої громадської дискусії щодо їх небезпеки для довкілля, взяти участь у створенні екозбалансованої, енергоефективної, інноваційної моделі розвитку енергетики України.

Національний екологічний центр України, 21 січня 2017 р.

<http://necu.org.ua/>

Детальна оцінка Програми, аналіз її відповідності до українського та міжнародного законодавства, оцінка можливих наслідків реалізації наведені у Звіті, підготовленому експертами НЕЦУ, що доступний на посиланням: <http://necu.org.ua/analiz-prohramy-rozvytku-hidroenerhetykydo-2026/>